

[2. 2.]

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Het eindcijfer der begrooting van het Departement van Marine voor het dienstjaar 1884 bedraagt f 12 927 214,90, tegen f 12 319 955,70 voor den dienst van 1883, derhalve f 607 259,20 meer.

Het zij den ondergeteekende vergund bij het indienen zijner eerste begrooting aan de Vertegenwoordiging eenige denkbeelden mede te deelen omtrent de wijze, waarop hij de Nederlandsche zeemacht aan hare veel omvattende taak wenscht te doen beantwoorden.

Als hoofdbeginsel neemt hij aan, dat eene koloniale mogendheid (zooals Nederland met recht genoemd kan worden) in het bezit moet zijn van eene goed georganiseerde zeemacht, wier kracht geëvenredigd moet zijn aan de haar opgelegde taak.

Deze is driedelig, want zij behoort te omvatten:

1°. de verdediging van het grondgebied;

2°. de verdediging der koloniën; en

3°. de bescherming van koophandel, scheepvaart en visscherij.

Bij het streven om de zeemacht in staat te stellen tot het vervullen dier driedelige taak, moet echter rekening gehouden worden met de financiële draagkracht van den Staat, en met den meesten ernst getracht worden, binnen de hierdoor gestelde grenzen, zoo nabij mogelijk te komen aan hetgeen eene voldoende verdediging van grondgebied en koloniën en eene behoorlijke behartiging van Nederland's belangen in den vreemde eischen. Eerst dan kunnen zoowel de Regeering als de natie de bewustheid erlangen, dat zij het mogelijke gedaan hebben om het gewenschte doel te bereiken.

Tot de verdediging van het grondgebied, ongetwijfeld het voornaamste gedeelte van de taak der zeemacht en waarop dus ook in de eerste plaats de aandacht gevestigd moet worden, is noodig goed materieel, naar behooren met geëffend volk bemand.

Kan Nederland daarin voorzien?

De ondergeteekende vermeent dat het materieel, thans bestemd voor de verdediging van het grondgebied, in zeer goede conditie zal verkeren, wanneer het aantal torpedobooten voldoende zal zijn vermeerderd. Met het bestaand gepantserd materieel, de staunches en de genoemde torpedobooten is een vijand, die van den zee kant opdaagt, zeer goed af te weren.

Waarschijnlijk zal deze geruststellende verklaring tegenwerping ondervinden, na de polemiek die is gevoerd omtrent zwaar gepantserd en van zeer ver dragend geschut voorzien materieel. Zonder te dezer plaatse over bedoelde polemiek in bijzonderheden te treden, spreekt de ondergeteekende alleen zijne overtuiging uit, dat Nederland niet bij machte is om een zeer kostbaar gepantserd materieel te betalen.

Wilde men schepen bouwen als de Engelsche „*Inflexible*”, die 12 000 000 gulden kost, met het eskader dat bij elk schip van zoodanig charter zoude behooren om het te verdedigen tegen ramstooten en torpedo's, dan is een groot deel der Staatsbegrooting daarmee gemoeid.

Onze verdediging in te richten in dier voege, dat wij den vijand buitengaats zouden gaan opzoeken om evenals

weleer slag te leveren, zou dan alleen doelmatig zijn, indien wij hem met gelijke krachten zouden kunnen gaan aanvallen.

Wanneer men bedenkt dat een ramschip een of meer millioenen kost en dat men er een groot aantal zou moeten bezitten om den vijand, die op onze kusten verschijnt, aan te vallen, dan ligt het voor de hand dat ook dit veel te kostbaar zal zijn en dient men dus de verdediging op andere grondslagen te vestigen. En deze vindt men op het tegenwoordig standpunt van de wetenschap in een ruim en doelmatig gebruik van torpedobooten. De groote kracht toch welke in torpedo's gelegen is, heeft deze heilzame uitwerking, dat geen vijand, hoe sterk ook in schepen en geschut, het ligt wagen zal een aanval op onze zeegetaten en kusten te doen, indien hij weet dat wij daarvan genoegzaam voorzien zijn. Het feit spreekt overigens voor zich zelf. Geen enkel schip is tegen dat middel van aanval meer voldoende veilig. Reden te meer om geen schepen te gaan bouwen, die millioenen kosten en met één enkelen torpedo totaal vernield kunnen worden. (*)

Door dat middel zijn kleine natiën meer dan vroeger gewaarborgd tegen een aanval niet alleen, maar het biedt ook de kans aan, van den vijand geduchte verliezen toe te brengen. Eene torpedoboot, ingericht met spar- of vischtorpedo's, bemand met een flink commandant en eenige beraden mannen, is tegen den vijand een klein, snel werkend en hierom een te meer gevreesd wapen, zoodat hij zich, waar dit hem bedreigt, nog wel tweemaal bedenken zal, alvorens zich aan eene totale vernieling bloot te stellen.

Gedekt door onze staunches en bestaande rammen en monitors, zijn torpedobooten het plechttauker onzer verdediging en komt het er verder alleen op aan het personeel, dat daarop dienst moet doen, zoo goed mogelijk te oefenen.

Hetgeen is aangevoerd ten opzichte van het materieel, dat speciaal bestemd is om een vijandelijken aanval op onze zeegetaten af te slaan, kan in hoofdzaak ook gezegd worden van de verdediging onzer koloniën. Ook daar zullen enkele gepantserde schepen, staunches en torpedobooten uitstekende diensten kunnen doen, zoowel tegen gepantserde als tegen transportschepen, welke met eene vijandelijke bedoeling naderen.

Tot nu toe is de verdediging van Nederlandsch Oost-Indië tegen een buitenlandschen vijand, voor zooverre de marine betreft, in hoofdzaak opgedragen aan een deel der Nederlandsche zeemacht, dat onder den naam van auxiliair eskader in Indië dienst doet.

De Regeering is van oordeel dat deze toestand onregelmatig is en dat de Indische zeemacht, thans bekend onder den naam van Indische militaire marine, in staat behoort te zijn om alle militaire diensten te verrichten, welke, zoowel tot instandhouding van ons gezag als tot verdediging der bezittingen, vereischt worden. Het spreekt van zelf dat om aan dien eisch te kunnen voldoen, eenige uitbreiding van die zeemacht noodzakelijk zal zijn, waaromtrent dan ook reeds met de Indische Regeering in overleg is getreden.

Wat nu betreft de bescherming der algemeene Nederlandsche belangen, die van handel, scheepvaart en visscherij, daarvoor is de Nederlandsche zeemacht noodig.

Reeds sedert jaren was het de overtuiging van den ondergeteekende dat, wil Nederland aanspraak maken op den naam van zeemogendheid, zij 't ook van secundairen rang, aan de marine meer zorg moet worden besteed. De groote oefenschool onzer marine is de oceaan, en onze oorlogsschepen zijn de banden, welke ons land aan alle natiën der wereld moeten blijven verbinden.

Wel hebben vorige Regeeringen verschillende zeer prijzenswaardige pogingen gedaan, die de ondergeteekende gaarne huldigt, om aan bestaande behoeften te voldoen, door het onderhouden van een exercitie-eskader, het verwisselen van schepelingen met oorlogsschepen rond de

(*) Every development in the art of gunnery or the practice of torpedo warfare increases enormously the risk to which an individual ship is subject, and for a vessel to be struck by the ram or the torpedo must in nine cases out of ten mean, not disablement merely, but annihilation.

Nineteenth century, Jan. 1883. ARNOLD FOSTER.

Kaap de Goede Hoop en het hier en daar vertoonen van de vlag, maar naar zijn oordeel behoort deze aangelegenheid toch eenigszins breder te worden opgevat.

Wil men de belangen van handel, scheepvaart en nijverheid voldoende beschermen, dan dient de Nederlandsche zeemacht, voor zoover deze bestaat uit krachtige oorlogsschepen voor buitenlandschen dienst, ook op verschillende plaatsen van den aardbol aanwezig te zijn en de vlag te vertoonen, niet alleen als een waarborg van bescherming in tijden van nood en gevaar, maar ook bovendien om betrekkingen aan te knopen en te onderhouden met alle handelsdrijvende en zeevarende volken.

Men meene nu niet, dat het de bedoeling van den ondergeteekende is om eene krachtige oorlogsvloot in het leven te roepen, neen, het door hem beoogde doel is binnen de grenzen onzer financiële draagkracht te bereiken, wanneer slechts het noodige evenwicht kan worden verkregen tusschen de verschillende diensten, die van onze zeemacht kunnen worden gevergd.

De vorming van het personeel der zeemacht kan alleen plaats vinden op schepen van groot charter. Daarin zetelt de kracht der discipline en daarop wordt het dienen geleerd. Dit alleen zou reeds voldoende zijn om het in dienst houden van eenige onzer schepen 1ste klasse te motiveeren en vereenigt men nu daarmede het beschermen onzer algemeene Nederlandsche belangen, dan lijdt het geen twijfel, dat de aanbouw en instandhouding van een zeker getal groote oorlogsschepen voor de Nederlandsche zeemacht allernoodzakelijkst is.

In de laatste jaren bestond er buitenslands een voortdurende strijd tusschen pantser en geschut, welke tot enorme uitgaven geleid heeft en tot het bouwen van schepen, welke men eigenlijk niet met den naam van zeeschepen kan bestempelen.

Men mag het eene gelukkige omstandigheid noemen, dat de overtuiging meer en meer veld wint, dat aan dien strijd een einde zal komen, door de vernielende kracht die aanwezig is in de torpedo's.

In stede van in zwaar pantser, wordt hoe langer hoe meer kracht gezocht in groote snelheid. Aan groote snelheid onder stoom is echter niet altijd groote snelheid onder zeil gepaard. Het is evenwel de overtuiging van den ondergeteekende, dat het beste oorlogsschip voor Nederland *dat* zal zijn, hetwelk het beste compromis daarstelt tusschen stoom- en zeilvermogen, met behoud van veiligheid en zeewaardigheid.

Is het bij de beperktheid onzer middelen onmogelijk om gepantserde schepen te bouwen, welke in staat zijn zich te meten met de *„Inflexible”* of de *„Lepanto”*, zoo gaat het niet boven onze krachten om eenige van die zeer snelle oorlogsschepen te bouwen, die, in tijd van oorlog op den oceaan verspreid, zeer nuttige diensten kunnen bewijzen.

Onze bestaande typen *„Atjeh”*, in de laatste jaren aanmerkelijk verbeterd door de compound-machines, zijn reeds zeer goede schepen, maar om onze schepen die van andere natiën te doen evenaren, komt den ondergeteekende eenige meerdere snelheid noodzakelijk voor, en wil hij daarom het 7de schip der 1ste klasse, dat ter vervanging van de *Kortenaar* zal worden gebouwd, van krachtiger werktuigen doen voorzien.

Van het 6de schip, de *Doggersbank*, zal, nadat de helling na den brand is opgeruimd en in orde gebracht, op nieuw de kiel gelegd worden.

Al wat bij den brand is gered en kan dienen bij den bouw van het nieuwe schip zal worden benuttigd; de werktuigen van de door den brand vernielde *Doggersbank*, zoome de reeds bestaande achter- en roerstevens benevens andere deelen van dat schip, zullen weder voor het nieuwe schip dienst doen en ook verder zal het mogelijke gedaan worden om de gevolgen van den brand te verzachten.

Wat de oorzaak van dat onheil zelve betreft, zoo heeft het daartoe ingesteld onderzoek niet meer licht verspreid.

Nauwkeurig is door den ondergeteekende nagegaan, of alles in dat opzicht is gedaan, en is hij tot de slotsom gekomen, dat eensdeels de ramp kan worden toegeschreven aan een samenloop van omstandigheden, menschelikerwijze niet te voorzien en bij de grootst mogelijke voorzorgen niet te vermijden, en anderdeels, dat een nieuw onderzoek tot geen resultaat zou leiden.

De omstandigheid, dat bij het klinken steeds een aantal

kleine vuren naast en bij den romp zijn geplaatst en dat, door een toeval, een der gloeiende klinknagels ongemerkt tusschen de stapelblokken en allerlei brandbare voorwerpen, welke steeds bij de hand moeten zijn, gevallen is, maakt het zeer waarschijnlijk dat hieraan de oorzaak van den brand moet worden toegeschreven.

Dat men dit niet bij den aanvang ontdekt heeft, schijnt toe te schrijven aan de omstandigheid, dat de kap, waaronder het schip stond, van alle kanten gesloten was, zoodat, wanneer de deuren dicht waren, bij mogelijk smeulen geen trekking bestond, die het aanwezig zijn van rook, en dus vuur, kon doen waarnemen. Hiertegen zal in den verfolge worden gewaakt. De schepen zullen voortaan op hellingen worden gebouwd onder lichte en min kostbare open kappen, terwijl de brandblusmiddelen zullen worden vermeerderd met zoogenaamde standpijpen voorzien van brandkranen, zoodat eene herhaling van dergelijke rampen bijna onmogelijk zal worden.

Het is te voorzien dat ten gevolge van den brand, waardoor de geregelde voortgang van het werk belemmerd is, eenige vermindering van arbeiderspersoneel zal noodig zijn. In verband daarmede zullen echter maatregelen genomen worden, die het ontslag voor de werklieden, die daarvoor in aanmerking komen, zoo min mogelijk drukkend zullen doen zijn.

Dewijl de bestaande riviervedigingsvaartuigen niet ten allen tijde op alle vakken der bovenrivieren kunnen komen en er dus gevaar zou ontstaan van een zeker bedreigd punt daardoor niet te kunnen verdedigen, zoo heeft de ondergeteekende plannen in bewerking doen nemen tot het samenstellen van eenvoudige verdedigingsvaartuigen, die aangewezen worden voor bepaalde vakken en ondiepten.

Mocht de ondergeteekende hebben kunnen wijzen op een zijns inziens bevredigenden toestand van het materieel der marine, zoo kan dit slechts onder zekere reserve worden gezegd van het personeel.

Het zal wel niet betwist worden, dat het beste materieel weinig baat, tenzij het personeel niet alleen den hoogst mogelijken graad van geoefendheid heeft bereikt, maar ook zoodanig is georganiseerd, dat er in den kortst mogelijken tijd over kan worden beschikt.

Gelijk bekend is, wordt de vloot bemand door vrijwilligers en zijn de zeemiliciens bestemd de gedeeltelijke bemanning uit te maken der schepen en vaartuigen, die meer bepaald zijn aangewezen ter verdediging van het Nederlandsch grondgebied. Die vrijwilligers zijn echter grootendeels buitengaats of in de koloniën, zoodat men op een gegeven oogenblik, wanneer men de 1600 vrijwilligers, die te gelijktijd een aanzienlijk en onmisbaar gedeelte van de bemanning der voor de binnenlandsche verdediging bestemde vaartuigen uitmaken, voor eene spoedige en noodzakelijke indienststelling noodig had, daarin niet anders dan gedeeltelijk zou kunnen voorzien.

Wel zijn steeds eenige qualiteiten op de wachtschepen, instructievaartuigen en toevallig aanwezige zeeschepen beschikbaar, doch het is aan geen twijfel onderhevig, dat de meeste bovenbedoelde vaartuigen slechts gedeeltelijk en niet overeenkomstig de bepaalde bemanningsrollen zouden kunnen worden bemand.

Een ander bezwaar is het gebrek aan kader, en hoewel in de laatste jaren zeer ijverig is getracht om daaraan te gemoet te komen, zoo ontbreken toch zeer vele allernoodzakelijkste hoogere en lagere onderofficiëren om daarin te voorzien.

De groote activiteit, die voortdurend in onze koloniën heerscht, maakt het daar aanwezig zijn van vele officieren noodzakelijk, die op zooveel mogelijk gezette tijden behooren te worden vervangen en waarover dus niet kan worden beschikt voor de verdediging van het grondgebied.

De organisatie van het korps zeeofficiëren behoort zoodanig te zijn, dat de in den lande op non-activiteit aanwezigen, met die welke zich bevinden op de schepen binnengaats, voldoende zijn om daaruit het benodigde officierspersoneel te trekken voor de geheele scheepsmacht in reserve.

In dit opzicht is in de laatste jaren veel gedaan en bestaat het vooruitzicht, dat binnen een niet te lang tijdsverloop het officierskader voldoende compleet zal zijn.

Kon men ten allen tijde over de voor 's lands verdediging benodigde manschappen beschikken, dan ware dit zeker een zeer gewenschte toestand, welke echter alleen verwezenlijkt zou kunnen worden, indien dit personeel in zijn geheel aanwezig binnenslands in dienst was. Groote uitgaven, welke in vredetijd tot vele bezwaren zouden leiden, zouden hiervan het gevolg zijn, en het is daarom dat de ondergeteekende een sedert jaren door hem geliefkoosd denkbeeld tot uitvoering zal trachten te brengen om steeds over behoorlijke bemanningen te kunnen beschikken, door het in het leven roepen eener vrijwillige marine-reserve, welke alle elementen bevat voor eene krachtige verdediging. Eene zoodanige reserve bestaat bij andere zeemogendheden en de ondergeteekende acht het van het grootste gewicht voor onze marine ook eene dergelijke inrichting tot stand te brengen.

Eene commissie zal dan ook door hem benoemd worden tot samenstelling van een ontwerp, hetwelk hij voornemens is eerlang bij de Staten-Generaal aanhangig te maken.

De oefening der zeemilitie, welke in een half jaar moet afgelopen zijn, acht de ondergeteekende groot onvoldoende; men vormt in dien korten tijd geen bekwame schepelingen, vooral niet als de zeemilitie samengesteld blijft gelijk thans het geval is, nu elke provincie voor de voltalligmaking der jaarlijksche lichting personeel kan leveren, en niet in de eerste plaats gelet wordt op het vroeger bedrijf der lotelingen.

Wenschelijk is het daarom eene wijziging der wet op de zeemilitie in het leven te roepen, die bepaalt dat alleen die personen voor de zeemilitie kunnen worden aangewezen, die van beroep zeevarenden en varenslieden zijn en waarbij op de noodzakelijkheid van eene herhaling van het in zoo korten tijd geleerde zal worden aangedrongen.

Mocht men er in slagen, bij het bepaald getal vrijwilligers, eene meer geoefende zeemilitie te verkrijgen, aangevuld door eene vrijwillige reserve van de zeemacht, dan kan men, naar de vaste overtuiging van den ondergeteekende, den loop der gebeurtenissen met gerustheid afwachten.

Ten slotte heeft de ondergeteekende de eer mede te deelen, dat ten gevolge van de in de Eerste Kamer gemaakte opmerkingen over de wenschelijkheid om den aanbouw van alle oorlogsschepen bij particulieren te doen plaats hebben en naar aanleiding van de daarop gedane toezegging van zijn ambtsvoorganger, door Zijne Majesteit den Koning eene commissie is benoemd, ten einde de vraag te beantwoorden: in hoever door eene reorganisatie van het beheer van 's Rijks werven, in verband met de nieuwe en nog in wording zijnde waterwegen in ons land, vereenvoudiging en bezuiniging is tot stand te brengen.

Iste AFDEELING.

Het totaal dezer afdeeling is f 342 015, tegen f 336 415 in 1883, dus f 5600 meer, veroorzaakt door de volgende verhoogingen:

Art. 2. Bezoldigingen ambtenaren departement met	f 100,00
Art. 3. Idem officieren, idem met	200,00
Art. 6. Idem officieren op 's Rijks werven met	3 300,00
Art. 11. Reis- en verblijfkosten met	8 000,00
	f 11 600,00

tegen eene vermindering van:

Art. 7. Bezoldigingen ingenieurs der marine met	6 000,00
---	----------

Blijft meer f 5 600,00

De redenen der geringe verhoogingen van de artt. 2 en 3 zijn omschreven in den uitgewerkten en toelichtenden staat.

Ten opzichte der beide andere en van de mindere raming van art. 7, mogen de volgende mededeelingen strekken:

Art. 6. Tot dusverre geschiedde de keuring van alle artikelen van levensmiddelen, ziekenkost, kleeding, ligging, slagverland, zoomede van de grondstoffen voor de kleeding, die aan de hoofdmagazijnen der marine te Amsterdam worden geleverd, door eene commissie, door den directeur en commandant aldaar te benoemen, bestaande uit: den magazijnmeester van kleeding en levensmiddelen, twee luitenants-ter-zee der 1ste klasse en een officier van administratie der 1ste klasse.

De ondervinding heeft echter doen zien, dat in zoodanige commissie al te veel afwisseling plaats heeft onder de leden die, door hunnen overigen dienst aan boord of op 's Rijks werf, meermaalen verhinderd worden er aan deel te nemen, en dat het derhalve noodig is, in het belang van de zoo nuttige onderwerpen, om eene beperkte, doch permanente commissie in te stellen.

Het voornemen bestaat daartoe aan te wijzen een inspecteur van administratie, den magazijnmeester en een luitenant-ter-zee der 1ste klasse.

De maatregel, die voor 1884 zal leiden tot eene hoogere uitgaaf van f 3300, belooft, door meerdere zaakkennis in de commissie, betere waarborgen voor juiste keuringen.

Art. 11. Dat de uitgaven voor reis- en verblijfkosten in de laatste jaren belangrijk zijn toegenomen, is voornamelijk toe te schrijven aan den toestand in Atjeh, welke vele overplaatsingen op het auxiliair-eskader in Oost-Indië noodzakelijk maakte.

Wanneer de ondergeteekende in herinnering brengt, dat op dezen post, in ronde cijfers, werd betaald voor:

1879	f 40 500
1880	34 000
1881	45 000
1882	45 000

dan acht hij het niet geraden, voor 1884 weder een bedrag van f 27 000, als bij de begrotingen voor die jaren werd geraamd, aan te vragen.

Uit dien hoofde is de post vermeerderd met f 8000.

Art. 7. Bij de bevordering onlangs van den hoofd-ingenieur voor algemeene diensten tot adviseur voor scheepsbouw, werd diens bezoldiging vastgesteld op f 5000, zijnde f 500 minder dan zijn voorganger genoot, terwijl eerstgenoemde betrekking, ten proeve, onvervuld is gelaten.

Daarentegen is het getal aspirant-ingenieurs voor algemeenen dienst met één vermeerderd.

Evenals in 1883 zullen ook in 1884 aspirant-ingenieurs worden gedetacheerd in het buitenland en aan boord van onze schepen, ten einde praktische ervaring op te doen. Ditmaal wordt echter, voor dat doel, ruim f 2600 minder aangevraagd dan bij de vorige begrooting.

Deze maatregelen geven ten slotte eene besparing van uitgaven, in vergelijking met 1883, van f 6000.

IIde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 5 501 185 tegen f 5 029 100 van die voor de begroting van het loopende dienstjaar, dus f 472 085 meer.

De hoofdoorzaak van dit belangrijk verschil is de ramp, welke de marine onlangs trof door den brand die in den vroegen morgen van 20 Juni jl., gedurende een paar uren buitengewoon hevig op 's Rijks werf te Amsterdam gewoed heeft.

Ten einde de Vertegenwoordiging in staat te stellen om op eenvoudige wijze de geldelijke gevolgen der ramp te kunnen overzien en haar de controle over het gebruik der gelden te vergemakkelijken, welke ter herstelling van de geleden schade worden aangevraagd, heeft ondergeteekende een artikel 24a aan de IIde afdeeling der begroting doen toevoegen, onder het hoofd: »D. Uitgaven ten gevolge van den op 20 Juni 1883 gewoed hebbenden brand op 's Rijks werf te Amsterdam», en zijn onder dit artikel gespecificeerd de sommen opgebracht, welke vereischt worden om

in de geleden verliezen te voorzien, voor zooverre de daarvoor benodigde gelden niet op het door hem ingediende wetsontwerp tot verhooging en wijziging der begroting van het loopende jaar voorkomen, terwijl hierbij tevens een staat wordt overgelegd, bijlage I, de opgaven behelzende van de door den brand vernielde of beschadigde voorwerpen, benevens het daarvoor uitgetrokken geldelijk bedrag.

Ondergeteekende merkt hierbij op, dat de bij artikel 24a aangevraagde sommen slechts een deel zijn van de waarde der te loor gegane voorwerpen, doch dat nog wordt nagegaan in hoeverre het noodzakelijk zal wezen om die allen door nieuwe te doen vervangen, en zal vermoedelijk blijken, dat eenige derzelve daarvoor niet in aanmerking behoeven te komen.

Het bedrag der belooopen schade zal dus, mocht de Ver-tegenwoordiging de handelwijze van den ondergeteekende goedkeuren, gedeeltelijk op de begrotingen voor 1884 en 1885 voorkomen, voor zooverre daarin niet reeds bij bovenbedoeld wetsontwerp voorzien is.

Ten einde verder rekenschap te geven van het verschil tusschen de bedragen van de IIde afdeelingen der begrotingen voor de jaren 1883 en 1884 en eene vergelijking gemakkelijk te maken, is, evenals in vorige jaren, wederom een overzicht dier afdeelingen als bijlage II bij deze Memorie gevoegd, waarin alle posten, welke in den toelichtenden staat gedetailleerd voorkomen, onder de voornaamste rubrieken gebracht zijn.

Uit dat overzicht blijkt, dat voor 1884, in vergelijking met 1883, is uitgetrokken:

een meerder bedrag voor:

nieuwen aanbouw.	f 253 385
herstellen, tuigen en uitrusten van in en buiten dienst zijnde schepen, binnen en buitenslands.	36 000
conservatie reserve-schepen	15 000
aanvulling van den voorraad.	33 000
spartorpedo-inrichtingen en torpedo's	190 000

Totaal meer . . . f 527 385

en een minder bedrag voor:

werktuigen en behoeften van algemeenen aard, kosten van vervoer enz.	f 26 800
verstrekkingen en onderhoudswerken aan 's Rijks werven.	28 500

Totaal minder . . . f 55 300

zoodat het meerder bedrag komt op . . . f 472 085

Tot toelichting van bovengenoemde verschillen met de voor 1883 toegestane gelden, diene het volgende:

De vermeerdering van het bedrag der raming moet worden toegeschreven aan:

1°. een meerder bedrag voor nieuwen aanbouw, zooals bij de toelichting omtrent de artikelen 13, 17 en 24a blijken zal;

2°. een hooger bedrag voor arbeidsloonen ten behoeve van herstelling, uitrusting en tuiging van schepen, benevens voor conservatie-kosten op 's Rijks werven te Willemsoord en Hellevoetsluis, alsmede voor eene geringe uitbreiding van het politiepersoneel op eerstgenoemde werf, welke daaraan behoefte heeft;

3°. eene vermeerdering van den voorraad, wat betreft de hoogere waarde van buskruit, dat ten gevolge van de gedeeltelijke vernieling der buskruitfabriek te Muiden, buitenslands is moeten aangeschaft worden;

4°. den voorgestelden aankoop van vischtorpedo's en van het daarop betrekkelijk geheim van den uitvinderfabrikant WHITEHEAD.

Met betrekking tot punt 2 zij hier opgemerkt, dat voor het loopende jaar de aan de directie der marine te Willemsoord en Hellevoetsluis toegestane arbeidsloonen vermoedelijk zullen moeten aangevuld worden, hetgeen uit die, aan de directie der marine te Amsterdam toegelegd, zal kunnen geschieden, nu, ten gevolge van den gewoed hebbende brand aldaar, het aantal werklieden zal moeten vermindert worden en dus de voor dezen uitgetrokken loonen vrijvallen.

De vermindering in aangevraagde gelden wordt veroorzaakt door:

1°. eene geringere uitgaaf tot aanschaffing van werktuigen en behoeften, ten dienste van 's Rijks werven;

2°. eene kleinere uitgaaf voor de daarstelling van nieuwe werken op 's Rijks werven.

Uit den toelichtenden staat kan verder blijken:

1°. dat gelden aangevraagd worden voor den bouw van twee ijzeren schroefstoomschepen der eerste klasse, waarvan één volgens een nieuw type, dat de verbrande *Doggersbank* vervangen moet, de andere, waarvoor de stoomketels en werktuigen gereed en tal van andere voorwerpen in 's Rijks werkplaatsen ten behoeve van genoemden bodem vervaardigd waren, naar het type *Atjeh* afgebouwd zal worden.

Zooals hierna gezegd wordt, zal het nieuw type schroefstoomschip 1ste klasse krachtiger machines verkrijgen, ten einde meer vaart te loopen, en maakt de soort van bekleeding, namelijk die met zink of met koper, nog een punt van overweging uit;

2°. dat gelden opgebracht zijn voor den bouw van twee ijzeren werkvaartuigen bij particulieren; omtrent de behoefte aan deze scheepjes wordt hierna nader gesproken;

3°. dat in deze, evenmin als in de beide laatstvoorgaande begrotingen, gelden zijn uitgetrokken voor de vermeerdering van den voorraad hout, omdat, terwijl deze vooreerst voldoende voor de behoefte is, de Minister, met het oog op de door den brand veroorzaakte belangrijke uitgaven, slechts het onvermijdelijk noodige voor een goeden en geregelten gang van den dienst wilde aanvragen; uit hoofde van deze zelfde reden zijn dan ook geene meerdere gelden dan f 11 000 opgebracht tot aankoop van hout voor den bouw van een schroefstoomschip 1ste klasse, zooals trouwens uit art. 14 blijkt;

4°. dat ook thans weder de posten voor daarstelling van kaaimuren op 's Rijks werven te Amsterdam en Hellevoetsluis voor *memorie* zijn opgebracht, ten einde aan de meer dringende eischen tot herstelling van andere onderhoudswerken gevolg te kunnen geven;

5°. dat gelden aangevraagd zijn voor den bouw eener nieuwe bateau-porte, ten behoeve van de dokken op 's Rijks werf te Hellevoetsluis, omdat de thans aanwezige weldra eene langdurige herstelling zal moeten ondergaan en gedurende dien tijd van de dokken geen gebruik kan gemaakt worden, tenzij eene plaatsvervangster beschikbaar is, en eindelijk;

6°. dat voor de gewone onderhoudswerken bij art. 23, meerdere gelden dan voor het loopende jaar bij art. 22 zijn toegestaan, worden aangevraagd, uit hoofde van de dringende eischen tot herstelling van sommige op 's Rijks werven bestaande werken.

Hoezeer daarvan in den toelichtenden staat niets blijkt, zoo heeft ondergeteekende toch in aanmerking genomen het vergaan van den rammonitor *Adder* en dus ook overwogen of deze bodem door een dergelijke, doch dan van verbeterd type, zoude behooren te worden vervangen, dan wel of de binnenlandsche verdediging meer en beter gebaat zoude wezen door voor den prijs die één rammonitor kost, een of meer vaartuigen eener andere soort aan het drijvend materieel der landsverdediging toe te voegen.

's Ministers overtuiging was spoedig gevestigd; kunnen al de nog aanwezige rammonitors in tijden van oorlog belangrijke diensten bewijzen, indien zij aangevoerd worden door beleidvol ondernemende commandanten, indien men

tot den bouw van eene nieuwe *Adder* overging, zoude men het bestaande type moeten verbeteren volgens de eischen van het oogenblik en een belangrijk veel duurder ontwerp zoude daarvan het gevolg zijn, terwijl het nog de vraag is of daarbij zoude kunnen voldaan worden aan den eisch van diepgang, dien men, met het oog op de vaarwaters, waarin zich de monitors bewegen moeten, vroeger gemeend heeft te moeten stellen. Ondergeteekende brengt daarbij in herinnering, dat door een zijner ambtsvoorgangers, den heer jhr. H. O. WICHERS, de bouw van een rammonitor 1ste klasse (reeds vroeger door de Vertegenwoordiging toegestaan) werd uitgesteld, omdat hij vermeende dat, mocht eene rechtstreeksche verbinding te water tusschen de gemeenten Amsterdam en Rotterdam tot stand komen, het aantal beschikbare monitors genoegzaam was om aan de eischen der verdediging te voldoen; de prijs van een rammonitor 1ste klasse, type *Draak*, volledig uitgerust, is ruim dertien ton gouds, terwijl een rammonitor 2de klasse van het type *Adder* bijna f 766 000 gekost heeft.

's Ministers denkbeelden over vervanging van de *Adder* door eene andere soort vaartuigen, maken hem onafhankelijk van het al of niet tot stand komen der door hem bedoelde rechtstreeksche waterverbinding, en zulks wel omdat de vaartuigen, die hij als vervangers wil doen optreden, zich ook door hunne bescheiden afmetingen grootelijks van een rammonitor onderscheiden en hun vervoer langs bestaande waterwegen mogelijk doen zijn.

Het type van vaartuig dan, waarvan ondergeteekende eenige ter vervanging van de *Adder* wenscht te doen bouwen en waarvoor hij der Vertegenwoordiging de vereischte machtiging verzoekt te verleenen, is de zoogenoemde torpedoboot groot model, ingericht en uitgerust met de noodige middelen tot het voeren en voortschieten van vischtorpedo's.

Deze booten hebben eene lengte van ruim 100 Engelsche voeten of pl. m. 34 M. bij eene dieptreding van pl. m. 1,16 M., terwijl zij eene proefsnelheid van pl. m. 20 geografische mijlen moeten behalen; deze torpedobooten zullen daarenboven van een licht soort achterlaadkanon voorzien worden, dat voornamelijk ter zelfverdediging dienen moet.

Met betrekking tot de vischtorpedo moge het volgende hier eene plaats vinden:

Ten vorigen jare deed zijn ambtsvoorganger, de heer VAN ERP TAALMAN KIP, door den chef van de marine torpedodienst en een ondergeschikt zee-officier eene reis ondernemen naar eenige Staten in Europa, alwaar het torpedowezen zich op eene belangrijke hoogte van ontwikkeling bevindt, ten einde zich zo mogelijk vertrouwd te maken met de aldaar bestaande middelen en inrichtingen op genoemd gebied, en was de indiening door bedoelden chef van een zeer belangrijk en uitgebreid rapport der verkregen ervaring de uitslag van de volbrachte reis.

De lezing en overweging van dit stuk heeft den Minister versterkt in zijne meening, welke hij reeds over de groote waarde der visch-torpedo als oorlogstuig koesterde; is dit wapen toch voor elk Rijk met kustgebied een geducht middel tot aanval en verwerping, voor eene kleine mogendheid als Nederland met een betrekkelijk uitgestrekt kustgebied, verhoogt het bezit van dergelijke vernielingswerktuigen de weerbaarheid, van kleine natiën vooral, in groote mate en voegt aan hare overige verdeligingsmiddelen een betrekkelijk min kostbaar wapen als belangrijk hulpmiddel toe.

Alvorens het aantal torpedobooten, groot model, te bepalen dat Nederland voor zijne verdediging behoeft, zal de Minister den uitslag afwachten der beraadslagingen eener door den Koning, op voordracht van de Ministers van Oorlog en van Marine, benoemde commissie van defensie met betrekking tot de verdediging onzer zeeplaatsen.

Aanvankelijk wenscht de ondergeteekende twee torpedobooten als bovengenoemd in Engeland bij specialiteiten in die soort van bouw te doen vervaardigen, ten einde deze, na oplevering, als model te doen dienen voor de meerder benoedigde, welker bouw alsdan aan particulieren hier te lande kan worden toevertrouwd.

Terwijl hieronder nader de middelen zullen worden aangewezen, waaruit de kosten van den bouw der beide bovenbedoelde model-booten zullen kunnen gevonden worden, wijst ondergeteekende er op, dat, in verband met dien voorgenomen bouw, de noodige gelden op het betrokken

artikel der begroting gebracht zijn voor de betaling van het geheim der vervaardiging van de WHITEHEAD's visch-torpedo, alsmede voor den aankoop van die soort torpedo's met toebehooren.

Het is hier de plaats om der Vertegenwoordiging mededeeling te doen van eene onder Koninklijke goedkeuring plaats gehad hebbende overeenkomst tusschen de Ministeriën van Koloniën en van Marine, namelijk de overdracht, bij wijze van verstrekking, van het schroefstoomschip 4de klasse der Nederlandsche marine *St. Eustatius*, aan die van Nederlandsch Oost-Indië. Tot het voorstel daartoe aan den Koning vond de Minister vrijheid in de omstandigheid, dat voor den dienst in Oost-Indië onmiddellijke behoefte aan een dergelijk vaartuig als het genoemde bestond, door het ontvallen van twee schroefstoomschepen 4de klasse, type *Itouw*, van comp. bouw, op welker levensduur nog eenigen tijd gerekend werd, en door den ongunstigen toestand, waarin zich een derde dergelijk vaartuig bevindt, op welks diensten in het volgende jaar niet meer kan gerekend worden, waarom dan ook het ontwerp voor een verbeterd type schroefstoomschip 4de klasse als tweede vervanger, in het volgende jaar op stapel te zetten, bij den hoofdingenieur, adviseur voor scheepsbouw, in bewerking is.

Ondergeteekende kon aan zijn ambtgenoot van Koloniën te eerder een der voor Nederlandschen dienst bestemde schroefstoomschepen 4de klasse voor den dienst in Oost-Indië afstaan, omdat hij vermeent, dat met het hier te lande en te Paramaribo aanwezige aantal dier schepensoort voldoende in den dienst kan voorzien worden, nu hem gebleken is, dat schepen van het stoomvermogen der 4de klasse's niet krachtig genoeg zijn om naar behooren onder alle omstandigheden als stationsschip in de wateren van Curaçao den dienst waar te nemen.

Vier schroefstoomschepen der 4de klasse blijven, na aftrek der *St. Eustatius*, beschikbaar voor den dienst in Nederland en in Suriname, hetgeen voor het oogenblik voldoende is te achten; één dezer bodems, de *Sommelsdijk*, is nieuw, twee, de *Bonaire* en *Suriname*, verkeerden in goeden staat, terwijl de vierde, de *Aruba*, thans eene belangrijke herstelling ondergaat, die tegen het einde dezes jaars zal gereed komen.

Voor de *St. Eustatius* met haar tuig en inventaris-goederen wordt door het Departement van Koloniën aan dat van Marine betaald pl. m. f 470 000, welke som ondergeteekende als volgt wenscht te besteden:

a. het aankopen van twee torpedobooten, groot model, als hiervoren bedoeld, pl. m. f 240 000,00

b. tot den gedeeltelijken bouw van de ijzeren zeilkorvet, hierna besproken wordende en geheel geraamd op pl. m. 265 000,00

Totaal pl. m. f 505 000,00

zoodat indien voor den bouw der korvet twee jaren gesteld worden, op de begroting voor 1885 nog eene som van pl. m. f 35 000 zal moeten gebracht worden om haar te voltooien, ook wat hare uitrusting, uitgezonderd artillerie en victualie, betreft. De bewapening, welke slechts tot oefening dienen moet, zal uit één achterlaadkanon van 15 c.M. benevens uit zes achterladers van 12 c.M. bestaan.

De ijzeren zeilkorvet, welke dienen moet tot oefening en opleiding van bootsmansleerlingen, is bestemd om de afgekeurde brik *Zeehond* te vervangen, voor welke thans tijdelijk het schroefstoomschip 2de klasse *Marnix* is in de plaats getreden; dit schip is echter slechts bij gebrek aan een voor het doel beter geëigenden bodem als tijdelijk vervanger aangewezen, daar het te klein en daarbij te oud is om nog langer dan twee jaren op zijne diensten te kunnen rekenen.

Het voortdurend gebrek aan kader dat, zooals uit den daaruit betrekkelijken en bij elke begroting overgelegden staat blijken kan, verre van voltallig is, verplicht den Minister om een grooter aantal jongens tot bootsmansleerlingen en onderofficieren te doen opleiden; ook 's Ministers voorganger was hierop bedacht, en had in principe besloten tot het doen bouwen van een grooter zeilvaartuig dan de *Zeehond* is, en wel van een schip van ons oud korvetten-type, dat door zeewaardigheid en manoeuvreervaardigheid uitmuntte; slechts zal het ijzer als materiaal

voor den bouw het hout der vroegere korvetten vervangen. De Minister kan zich met deze zienswijze zijns voorgangers geheel vereenigen en vraagt daarom machtiging de van de koopsom der *St. Eustatius* afkomstige gelden voor een deel ook tot den bouw der bedoelde korvet te bestemmen, die met haar tuig en verderen inventaris, uitgezonderd artillerie en victualie, p. m. f 265 000 zal kosten.

De bij deze begroting aangevraagde gelden voor den bouw bij particulieren van twee ijzeren werkvaartuigen behoeven, na hetgeen daaromtrent in de kolom »Toelichtingen» voorkomt, geene nadere bespreking; de houten vaartuigen hebben hunne hoogst nuttige diensten thans reeds respectievelijk gedurende 56 en 49 jaren aan den lande bewezen.

Heeft ondergeteekende op deze begroting de noodige gelden gebracht voor het aanvangen van den bouw van twee schroefstoomschepen 1ste klasse, hij doet zulks, omdat het hoogst wenschelijk is voor een geregelden gang van den dienst, dat de te Amsterdam gewoed hebbende brand niet meer vertraging in de voltooiing van het bepaalde zevental dier schepensoort te weeg brenge dan noodzakelijk is.

Werd de vóór hare te waterlating bijna gereed zijnde *Doggersbank* geheel door de vlammen vernield, van de *Kortenaar*, waarvan slechts de kiel en een drietal spanten op de stapelblokken lag en opgericht was, werd het voor haren bouw benodigd ijzer en staal mede grotendeels door den brand onbruikbaar voor het doel gemaakt, doch bleven toch eenige verbanddeelen en vele andere voorwerpen gespaard, die natuurlijk zullen benuttigd worden.

Ten einde nu, zooals boven opgemerkt is, binnen een niet te lang tijdsverloop in het bezit van de beide ontbrekende bodems te komen, maakt het met het oog op de door den brand aangerichte schade aan de hellingen op 's Rijks werf, een punt van overweging uit om een dier beide schepen, onder bijzonder toezicht van wege de marine, bij particulieren te doen bouwen en wel zoo, dat daarover na verloop van twee jaren voor den dienst zal kunnen beschikt worden, terwijl het op 's Rijks werf aan te bouwen schip na ruim drie jaren aan de sterkte zal toegevoegd worden; zoodoende zullen de kosten van beide schepen over meerder tijd verdeeld zijn en tegelijkertijd aan de 's Rijks werf toegebrachte schade geleidelijk hersteld worden. Eindelijk ook nog heeft de Minister in overweging om den bovenbedoelden op stapel te zetten bodem naar een gewijzigd type te doen bouwen, voorzien van krachtiger werktuigen, die eene grootere snelheid waarborgen dan thans door de schepen van het type *Atjeh* behaald wordt, zullende de proeftochtsnelheid 16 geographische mijlen moeten bedragen.

De Minister meent hierbij reeds thans aan de Vertegenwoordiging te moeten mededeelen dat, in verband met de denkbeelden, welke hij aangaande de samenstelling, de sterkte en de diensten onzer vloot heeft, het hem noodzakelijk voorkomt aan deze nog eenige schepen toe te voegen, die in zekere bijzondere omstandigheden eene buitengewone snelheid aan handelbaarheid paren.

Het uitgeruste schip zal ongevictualieerd kosten:

romp met mastgestel	f 1 550 000,00 1)
stoomketels en werktuigen	720 000,00
artillerie	290 000,00
tuig en uitrusting, uitgezonderd victualie	133 000,00

Totaal f 2 693 000,00

Aangaande de werkzaamheden op 's Rijks en particuliere werven kan, na de indiening der vorige begroting, het navolgende medegedeeld worden:

Op 's Rijks werf te Amsterdam werd de bouw voortgezet van de schepen *Doggersbank* en *Kortenaar*, tot dat de noodlottige brand van 20 Juni jl. belette dien te vervolgen. Onmiddellijk nadat de brand gestuit is, werd met

4) Deze som zal, indien de aanbouw bij particulieren geschiedt, nog met die voor winstberekening moeten verhoogd worden.

het sloopen van eerstgenoemden bodem en het wegruimen van de evenzoo verbrande scheepskappen enz. begonnen, ten einde zoo spoedig mogelijk den toestand der hellingen zelve te kunnen onderzoeken en in staat te brengen tot het op nieuw opnemen der kielen van oorlogsbodems op hare stapelblokken.

Het ijzeren schroefstoomschip 1ste klasse *van Speyk*, waarvan de betimmering tot op die der boven- of dek-kajuit na is afgelopen, zal weldra voor de laatste maal gemeerd, beproefd en daarna naar Willemsoord overgevoerd worden, ten einde aldaar de maximum snelheid langs de gemeten mijl en het kolenverbruik per indicateur paardekracht te bepalen.

De *Sommelsdijk*, schroefstoomschip 4de klasse van verbeterd type, wat aangaat haar krachtiger werktuigen, is 20 October des vorigen jaars te water gelaten en mede spoedig gereed om hare snelheidsproeven langs de gemeten mijl bij Tessel af te leggen, daarna naar Hellevoetsluis te vertrekken en aldaar in conservatie opgenomen te worden; het voornemen bestaat om aan dit schip eene houten centraalkiel te geven, ten einde het wraken zooveel mogelijk tegen te gaan.

Het ramschip *Stier* en de monitor 2de klasse *Cerberus* ondergingen de veranderingen in torenpantsering en wapening, welke voor onze pantserschepen werden vastgesteld; de stoomketels en cylinders van de *Stier* zijn tegen nieuwen verwisseld, zoodat de beproefing met gemeerd schip weldra kan plaats vinden. Deze bodem zal mede van eene stoomstuurinrichting voorzien worden.

Twee stoomsloepen van 9,14 M. lengte werden aangebouwd en is de bouw voortgezet en voltooid van een reserve-lichtschip, dat in Mei jl. te water werd gelaten, na van de calorische machine voorzien te zijn.

De aan de schepen *Tromp* en *Leeuwarden* ter beproefing medegegeven automatische logtoestellen »Fleuriais» hebben niet aan de daarvan gekoesterde verwachting beantwoord; beide werktuigen gingen daarbij al spoedig verloren, vermoedelijk ten gevolge eener niet genoegzaam sterke samenstelling der verschillende deelen.

De bij de werf te Amsterdam in reserve opgelegde gepantserde stoomriviervvaartuigen *Isala* en *Rhenus* werden naar Hellevoetsluis overgevoerd en aldaar in conservatie opgenomen.

Het blok nieuwe woonhuizen nadert de voltooiing; terwijl een paar woningen waarschijnlijk nog in het loopende jaar zullen kunnen betrokken worden, zal zulks met de overigen in 1884 het geval wezen.

's Rijks lijnbaan voorzag in de behoeften aan touwwerk voor den dienst der marine alhier te lande en in de koloniën.

Op 's Rijks werf te Willemsoord werd het opleidings- en kazerneschip voor zeemiliciens *Evertsen* na buitendienststelling verder voor zijne bestemming ingericht, zoodat deze bodem thans in staat is de geheele bemanning te huisvesten.

Het ijzeren schroefstoomschip 1ste klasse *Tromp* werd den 1sten September des vorigen jaars in dienst gesteld, met bestemming voor eene reis naar Oost-Indië en terug.

Het houten schroefstoomschip 1ste klasse *Zilveren Kruis* werd den laatsten Augustus des vorigen jaars, na deel van de oefeningsdivisie uitgemaakt te hebben, buiten dienst gesteld en onderging de noodige voorzieningen, waarna het in conservatie is opgenomen.

Het zusterschip *Leeuwarden*, mede van den tocht met de oefeningsdivisie teruggekeerd, onderging eenige herstellingen en werd aangewezen voor eene reis naar Oost-Indië en terug.

Van het houten schroefstoomschip 1ste klasse *van Galen* zijn de ketels tegen nieuwe verwisseld, en werd deze bodem na voldoende afgelegden proeftocht in conservatie opgenomen.

Het schroefstoomschip 2de klasse *Marnix* werd, na

binnenkomst, bestemd tot instructie-schip voor bootmansleerlingen, en daarom naar Hellevoetsluis overgevoerd, ter voorloopige vervanging van de afgekeurde brik *Zeehond*.

De ramschepen *Buffel* en *Schorpioen*, na de zomeroefeningen buiten dienst gesteld, werden, voor zoover noodig, voorzien en weder in conservatie opgenomen. De proeven met electrisch licht aan boord van eerstgenoemden bodem werden voortgezet; de gehouden gezamenlijke oefeningen van land- en zeemacht schijnen te wijzen op de wenschelijkheid zoo niet noodzakelijkheid om het electrisch licht niet op een voor den strijd bestemd oorlogsschip, doch op een afzonderlijk, den oorlogsschepen vergezellend, vaartuig te voeren; schriftelijke gedachtenwisseling heeft omtrent deze aangelegenheid met den Minister van Oorlog plaats.

De monitors *Bloedhond* en *Wesp*, benevens de stoomkanonneerbooten *Dog* en *Gier*, van Amsterdam naar Willemsoord overgevoerd, ten dienste van de oefeningen der zeemilitie, keerden na afloop daarvan, uitgezonderd laatstgenoemd vaartuig, ter eerstgenoemde plaats terug en werden weder in conservatie opgenomen, terwijl de *Gier* evenals de *Ever* ten vorigen jare als oefeningsvaartuig voor de adelborsten werd aangewezen.

In de maand April jl. zijn de stoomkanonneerbooten *Dog* en *Brak* weder met bestemming voor de oefeningen der zeemilitie van Amsterdam naar Willemsoord vertrokken, terwijl de monitors na de gereedkoming der zoogenaamde exercitietorens op het terrein der werf, thans voor datzelfde doel overbodig zijn.

Met betrekking tot deze torens zij hier opgemerkt, dat hare daarstelling aanzienlijke kosten aan gedurigen overvoer van monitors uitwint, zij tevens in het bijzonder ook het artillerie-materieel, aan boord van deze bodems aanwezig, spaart, terwijl hare afmetingen zoodanig zijn, dat later, wanneer exercitie-achterlaadgeschut van groot kaliber beschikbaar zal komen, dit het thans in de torens opgestelde voorlaadgeschut kan vervangen.

Het raderstoomschip *Valk*, dat een deugdelijk onderzoek en daarop gevolgde herstelling onderging en dienen moest om Hunne Majesteiten den Koning en de Koningin naar Engeland over te voeren, werd ook tevens, wat betreft de verblijven voor de Vorstelijke familie met gevolg bestemd, doelmatiger ingericht, ten einde beter dan in het vorige jaar aan die bestemming te beantwoorden; ook het tuig werd met het oog daarop gewijzigd en de autoriteiten op 's Rijks werf met het ontwerp en uitvoeren van de hun verstrekte opdracht belast, verdienen allen lof voor de wijze, waarop zij daaraan voldeden, daar het schip, voor zooverre zulks met de daarin voorhanden stoomkracht was overeen te brengen, geheel aan de verwachtingen heeft beantwoord; het eventueel aanbrengen van eene electrische verlichting maakt alsnog een punt van overweging uit.

Met deze soort verlichting is intusschen eene gelukkig geslaagde proef genomen in de huistimmermans- en schilders werkplaatsen, alwaar de gloeilampen naar het stelsel van SWAN toegepast, uitnemend voldaan hebben en volkomen aan het doel beantwoorden; de levering en opstelling van de verschillende werktuigen met de lampen was opgedragen aan de te 's-Gravenhage gevestigde maatschappij voor electriciteit en metallurgie.

De gaffelzeilschoener *Argus*, die na zijne indienststelling aanvankelijk goed voldeed, heeft ook nader getoond voor het doel geschikt te wezen; de gewezen commandant prijst zeer de goede eigenschappen van genoemd vaartuig.

Aan de daarstelling van een gebouw, ten dienste van het torpedowezen is nog geen gevolg gegeven, omdat nadere overwegingen met betrekking tot de invoering van vischtorpedo's de wenschelijkheid schijnen te doen uitkomen van de daarvoor benodigde inrichtingen, gedeeltelijk ook binnen onze laatste linie van defensie, dus te Amsterdam, te doen daarstellen; mocht daartoe besloten worden, dan bestaat het voornemen voor den bouw der vereischt wordende getimmerten eene geschikte plaats in het zooge-

naamde geschutpark, in de nabijheid van 's Rijks lijnbaan gelegen, te bestemmen.

Op 's Rijks werf te Hellevoetsluis werd de bouw van het nieuwe vaartuig ten dienste der hydrographie voltooid en uitgerust.

De rammonitors *Hyena* en *Panter* werden van centraalkielen voorzien, terwijl de gepantserde stoomriviervaartuigen *Isala* en *Rhenus*, afkomstig van Amsterdam en in conservatie opgenomen, het aantal reservevaartuigen voor binnenschen dienst bestemd alhier vermeerderden. De *Isala* maakte deel uit van de vaartuigen, die voor de zomeroefeningen van 1882 in dienst gesteld werden.

De rammonitor *Haai* werd, na voor de zomeroefeningen gediend te hebben, voor zooveel nodig, nagezien en weder in conservatie opgenomen tot 26 Juni jl., toen hij weder voor dezelfde soort oefeningen is in dienst gesteld.

Het Koninklijk stoomjacht *de Leeuw*, werd in Augustus van het vorige jaar voor den dienst afgekeurd en de stoomwerktuigen bestemd tot oefening van de machinistleerlingen.

Alle voor de marine benodigde zeil- en roeivaartuigen, met daarbij behoorende zeiltuigen, benevens het voor de schepen vereischte houten kommaliewant en de waterdichte kleedingstukken werden op deze werf aangemaakt.

De nieuwe dokmachine met toebehooren kwam gereed, werd beproefd en voldoet goed.

De bij de verschillende Rijkswerven opgelegde of daartoe behorende reserve-, wacht- en opleidingsschepen, de instructie en werkvaartuigen, de stoom-barkassen en sloepen werden volgens de voorschriften onderhouden en, indien noodig, hersteld, evenals zulks ook geschiedde met de op de werven in gebruik zijnde stoomketels en -werktuigen, terwijl tevens nog tal van uitrustingsartikelen werden hersteld of aangemaakt.

De werkzaamheden bij en leveringen door particulieren bepaalden zich, behalve de gewone bestedingen van allerlei behoeften voor uitrusting en scheepsbouw tot de navolgende:

Bij de Koninklijke fabriek voor stoom- en andere werktuigen te Amsterdam kwamen de stoomketels en stoomwerktuigen voor het schroefstoomschip 1ste klasse *Van Speyk* bestemd, gereed, terwijl ook de stoomwerktuigen aan boord der schepen *Stier* en *Zilveren Kruis*, eene belangrijke herstelling ondergingen. Op eerstgenoemden bodem werden de stoomketels en aan boord van beide schepen de cylinders door nieuwe vervangen.

Bij de fabriek der Nederlandsche stoombootmaatschappij te Fijenoord, kwamen de stoomketels en -werktuigen voor het schroefstoomschip 4de klasse *Sommelsdijk* gereed en grootendeels ook die voor het thans verbrande schroefstoomschip 1ste klasse *Doggersbank*.

Deze laatste zullen voorloopig geconserveerd en later in een dergelijken nog aan te bouwen bodem opgesteld worden.

De bouw van een stoomer ten dienste van het loodswezen werd aan deze fabriek toevertrouwd.

De fabriek »de Schelde» te Vlissingen voorzag in de levering eener stoomstuurmachine, ten behoeve van het schroefstoomschip 1ste klasse *Van Speyk*.

De fabriek »de Maas» te Delftshaven werd belast met eene belangrijke herstelling van de stoomwerktuigen van het schroefstoomschip 4de klasse *Aruba*.

Bij de fabriek »de Atlas» te Amsterdam worden de stoomketels en -werktuigen ten behoeve van twee stoomsloepen van 9,14 M. lengte vervaardigd.

Bij de firma HUYGENS en VAN GELDER ondergaat het schroefstoomschip 4de klasse van compositebouw *Aruba* eene hoogst belangrijke herstelling, onder toepassing van een

bouwstelsel, dat bij eenige koopvaardij-zeilschepen gunstige resultaten heeft opgeleverd.

Bij de Koninklijke Nederlandsche grofsmederij te Leiden werden de voor de marine benoodigde ankers en dreggen, benevens de kabel-, tuig en zeetouwen vervaardigd en beproefd.

Door de firma WHITE & Co. te East-Cowes in Engeland werd een nieuw model stoomsloop van 7,62 M. lengte benevens twee grootere stoomvaartuigen voor den Oost-Indischen dienst aangemaakt en opgeleverd.

Door de firma YARROW & Co. te Londen werd de door haar gebouwde torpedoboot van groot model *Hekla*, na gunstige beproefing, in December des vorigen jaars opgeleverd.

Stoomvaartdienst.

Als noodwendig gevolg van de ramp, welke het schroefstoomschip 1ste klasse *Doggersbank* heeft getroffen, kan de plaatsing en beproefing der werktuigen, welke in October aanstaande geheel gereed en in de fabriek opgesteld moeten zijn, niet plaats hebben en wordt met de directie der Nederlandsche stoombootmaatschappij eene schikking getroffen om machines en ketels te bewaren en te onderhouden, totdat de vervanger van genoemden bodem gereed zal zijn om de werktuigen te ontvangen.

Aangezien het niet billijk geacht wordt om den contractant, gedurende een ruim tijdsverloop, de betaling te onthouden van eene som, welke de nog door hem te maken uitgaven verre overschrijdt, zijn twee der drie nog op 1 Januari aanstaande onbetaalde termijnen, op deze begrooting gebracht. De laatste termijn, groot f 60 000, blijft als waarborg voor de geheele uitvoering van het contract, tot de oplevering, na goed geslaagden proeftocht, onuitbetaald.

De op de loopende begrooting onder art. 16 a voorkomende som van f 60 000, als eerste termijn voor werktuigen en ketels, ten behoeve van Zr. Ms. schroefstoomschip 1ste klasse *Kortenaar* valt, nu omtrent den herbouw van dien bodem nog geene beslissing genomen is, vrij; daarentegen is op deze begrooting een post gebracht van f 320 000 voor de gedeeltelijke voldoening der aanschaffing van werktuigen met ketels van 4500 I. P. K., welke noodig geacht worden om het zevende schroefstoomschip 1ste klasse, voor welks bouw onder art. 24 a gelden worden aangevraagd, eene vaart op den proeftocht van 16 mijl te verzekeren.

De onder b van art. 17 voorkomende gelden dienen tot het in aanmaak brengen van nieuwe ketels voor het schroefstoomschip 1ste klasse *Atjeh* en het schroefstoomschip 3de klasse *Alkmaar*. Hoewel de bestaanden, nu 6 en 9 jaren oud, nog in goeden staat zijn, moet tijdig op voorziening worden gerekend, wil men niet bij mogelijken tegenvall, de schepen langer dan noodzakelijk is aan den dienst onttrekken.

Wanneer bij binnenkomst van eerstgenoemden bodem mocht blijken, dat op het tijdstip dat de ketels verwisseling behoeven, ook de herstelling der werktuigen belangrijke kosten zal vorderen, zal het een punt van overweging uitmaken om die werktuigen door compound machines te vervangen.

Het schroefstoomschip 1ste klasse *Tromp* trof op reis naar Oost-Indië eene vrij belangrijke avarij door het breken van de koppelbouten tusschen zuiger en drijfslag van den voorsten cylinder, hetgeen echter niet belette dat, met één cylinder stoomende, nog met vrucht van de machine werd gebruik gemaakt. Te Batavia werden de gebroken deelen door de waarloo vervangen, enkele ontbrekende bijgemaakt en het geheel in weinige weken zoo afdoende hersteld, dat de werking der machines op de tehuisreis niets te wenschen overliet.

Artillerie.

Met de aanschaffing van het artillerie-materieel, waarvoor op de begrooting van het loopende jaar gelden werden toegestaan, wordt geregeld voortgegaan.

De vervanging der getrokken kanonnen van 23 c.M. op het ramschip *Slier* en den monitor *Cerberus*, door achterlandkanonnen van 28 c.M. nadert de voleinding, terwijl een begin is gemaakt die vervanging toe te passen op den monitor *Bloedhond*, waarna de rammonitor *Wesp* zal volgen. In stede echter van voor deze laatste de benoodigde vuurmonden aan te schaffen, zullen daarvoor gebezigd worden de kanonnen van twee stoomkanonneerbooten, type *Wodan*, terwijl voor deze vaartuigen besteld zijn twee achterlandkanonnen van 28 c.M. lang 30 kaliber.

Tot dien maatregel werd door den afgetreden Minister overgegaan, omdat daardoor met betrekkelijk geringe meerdere onkosten, eene winst in uitwerking wordt verkregen, die de waarde der stoomkanonneerbooten belangrijk verhoogt. De genoemde vuurmonden zijn bijna acht kaliber (2,3 M.) langer dan de reeds bestaande en deelen aan het pantserprojectiel zoodanige snelheid mede (540 M.), dat zijne levende kracht bij het verlaten der monding wordt gebracht van 2930 op 3790 tonnenmeter, zoodat bijv. het pantser der Duitsche pantserschepen, type *Sachsen*, nog op 2200 M. afstand wordt doorboord, in plaats van op 850 M.

De ondergeteekende heeft dan ook niet gearzeld gelden aan te vragen om de voorgenomen vervanging van vier getrokken kanonnen van 23 c.M. in 1884 op dezelfde wijze te regelen en zoodoende niet alleen twee torenschepen maar ook twee stoomkanonneerbooten belangrijk te verbeteren.

Verder zijn gelden aangevraagd om te kunnen voorzien in den loopenden dienst, voort te gaan met aanschaffen van geschut en affutage voor de aan te bouwen schepen en den voorraad munitien en gereedschappen voor zoover noodig uit te breiden. Daarbij valt op te merken, dat ten gevolge van de ramp aan de buskruitfabriek nabij Muiden overkomen, de noodzakelijkheid ontstaat om in de dringende behoefte aan buskruit voor het zware geschut te voorzien, door bestelling in het buitenland, hetgeen aanzienlijk hoogere uitgaven vordert.

Eindelijk is het noodige opgebracht om het torpedomaterieel van het reeds aangenomen stelsel voor zoover noodig uit te breiden en te onderhouden en een aanvang te maken met de aanschaffing van vischtorpedo's, waarvan de noodzakelijkheid reeds ten vorigen jare werd aangegeven en hierboven nader besproken.

Voor zoover dit nu reeds is na te gaan, zal de gevraagde som voldoende zijn om te voorzien in de kosten van het geheim en de aanschaffing van vijftien à twintig torpedo's met toebehooren.

IIIde AFDEELING.

Het totaal dezer afdeeling bedraagt f 4 141 993, tegen f 4 089 743 van het dienstjaar 1883, derhalve meer f 52 250, hetgeen is toe te schrijven aan eene *verhooging* van:

Art. 25. Vaste traktementen korps zeeofficieren met	f 2 380
Art. 31. Kosten korps mariniers, met	10 100
Art. 35. Opleiding officieren van gezondheid, met	150
Art. 36. Opleiding aspirant-administrateurs met	7 120
Art. 37. Opleiding van jongens enz., met	400
Art. 39. Schafting der equipages, met	27 000
Art. 40. Kosten van gebouwen, met	10 000

Totaal meer. . . f 57 150

tegenover eene *vermindering* van:

Art. 26. Vaste traktementen korps officieren van administratie, met	f 1 100
Art. 32. Zeetraktementen en soldijen, met	2 100
Art. 34. Opleiding van adelborsten met	1 700

Totaal minder. . — f 4 900

Blijft meer. . f 52 250

De toelichtende staat geeft omtrent deze verschillen de noodige omschrijving.

Het personeel der actieve zeemacht is voor het jaar 1884, over de verschillende diensten verdeeld zooals de bijlage A, behoorende bij den uitgewerkten staat in bijzonderheden aanduidt, en wel:

voor binnenlandschen dienst en de oefeningsschepen	2602 koppen
voor kruis- en oefeningstochten en verdere diensten buitengaats	602 »
voor de Indische militaire marine.	2985 »
voor het auxiliair eskader in Oost-Indië.	1206 »
voor de stations der zeemacht in West-Indië.	211 »
Totaal	7606 koppen

De sterkte van het korps mariniers, waarop voor deze begrooting is gerekend, bedraagt:

aan:	
officieren	57
onderofficieren en minderen	2 221
Te zamen	2 278 man

Met betrekking tot de verrichtingen van de zeemacht, valt het volgende mede te deelen.

De oefeningsdivisie, bestaande uit de schroefstoomschepen 1ste klasse *Zilveren Kruis* en *Leeuwarden*, werd 31 Augustus 1882 te Willemsoord ontbonden, eerstgemelde bodem met dien datum buiten dienst gesteld en vervangen door het schroefstoomschip 1ste klasse *Tromp*.

De schroefstoomschepen *Leeuwarden* en *Tromp* vertrokken 11 October 1882 naar Batavia en kwamen respectievelijk 31 December en 10 Januari daaraanvolgende te Batavia aan.

Laatstgenoemd stoomschip vertoefde op de reis drie dagen te St. Vincent tot het innemen van steenkolen.

Nadat de bemanningen dier schepen grootendeels verwisseld waren met het personeel, dat wegens langdurig verblijf in Oost-Indië voor terugkeer naar Nederland in aanmerking kwam, verlieten deze schepen achtereenvolgens, 10 Februari en 15 Maart 1883, de reede van Batavia. Het stoomschip *Leeuwarden* vertoefde op de tehuisreis 12 dagen aan de Kaap de Goede Hoop, ankerde 22 Mei ter reede Tessel en werd 5 Juni buiten dienst gesteld. Het stoomschip *Tromp*, na eveneens 11 dagen aan de Kaap de Goede Hoop te hebben vertoefd, kwam den 27sten Juni ter reede Tessel.

Het stoomschip *Marnix* werd 20 Augustus 1882 in Egypte door de *Bonaire* vervangen en vertrick den volgende dag naar Nederland, alwaar 17 September ter reede Tessel geankerd werd.

Ten gevolge van een aan 's Rijks werf te Nieuwediep ingesteld onderzoek naar den toestand van het schip, werd het slechts voor het doen van kleine tochten geschikt geacht en, in verband met de afkeuring van de brik *Zeehond*, de opleiding van de bootsmansleerlingen van laatstgenoemden bodem op het stoomschip *Marnix* overgebracht.

De tegenwoordigheid van een Nederlandsch oorlogsschip in Egypte niet meer benodigd zijnde, keerde het stoomschip *Bonaire* naar Nederland terug en kwam 14 December 1882 aldaar aan. Gedurende den afgelopen winter lag deze stoomer te Nieuwediep steeds voor den dienst gereed en kruiste sedert April 1883 in de Noordzee ter bescherming van de Nederlandsche zeevisserij.

De schoener *Argus* bezocht in het voorjaar eenige havens van de Zuiderzee, ter aanmoediging van de werving van jeugdig scheepsvolk, en aanvaardde daarna, evenals in de zomermaanden van 1882, de kruistochten in de Noordzee, ter bescherming van de zeevisserij.

Het tot de Indische militaire marine behoorende schroefstoomschip *Bali* wordt 6 Augustus aanstaande in dienst

gesteld en zal in de eerste dagen van September, via Suez, naar Nederlandsch-Indië vertrekken.

Nadat de oefeningen der zeemiliciens in 1882 geëindigd waren, werden het fregat *Evertsen*, de ramschepen *Buffel* en *Schorpioen* en monitor *Haai* buiten dienst gesteld.

Het instructieschip voor bootsmansleerlingen *Marnix* maakte oefeningstochten op het Haringvliet en in de Noordzee en benuttigde zijne zeereizen tevens tot bescherming der zeevisserij.

In navolging van vorige jaren werd ook dit jaar de brik *Castor*, gedeeltelijk bemand met jongens van de opleidingsschepen, toegevoegd aan het instructieschip *Marnix*. De brik *Pollux* kruist met de jongens van de opleidingsschepen in de Zuiderzee.

Tot oefening van de zeemiliciens werden 26 April het fregat *Evertsen*, 26 Juni de ramschepen *Buffel* en *Schorpioen* en de monitors *Haai* en *Panther* en 1 Juli de stoomkanonneerbooten *Vos* en *Das* in dienst gesteld.

In 1882 werden aangenomen 505 koppen, waaronder 384 jongens en in het eerste halfjaar 1883, 280 koppen.

De sterkte van het ondergeschikt personeel bij de marine ging in 1882, 34 koppen en in de 1ste helft van 1883, 65 koppen vooruit.

Staat A geeft aan de getalsterkte van de verschillende qualiteiten op 1 April 1883.

De opleiding van jongens, kanonniërs, torpedisten, stuurmans-, bootsmans- en machinistleerlingen blijven ten volle aan het beoogde doel beantwoorden.

In verband met de groote behoefte aan kader is, in afwachting dat de voor de opleiding van bootsmansleerlingen bestemde korvet voor den dienst gereed zal zijn, reeds eene uitbreiding aan die opleiding gegeven.

De meerdere ruimte aan boord van de *Marnix* en het detacheren gedurende de zomeroefeningen van een gedeelte der jongelingen, aan boord van de instructiebrik *Castor*, bieden daartoe de gelegenheid aan, terwijl gedurende de wintermaanden de *Amstel* als logementsschip aan die opleiding zal worden toegevoegd. Hierdoor is het aantal op te leiden jongelingen tot onderofficier tot pl. m. 140 gestegen.

Sedert de indienststelling van de opleidingsschepen (1 April 1876) zijn nagenoeg 2300 jongens aangenomen.

Van de 1360, die de opleidingsschepen verlieten, waren er met 1 Januari 1883 reeds 61 tot onderofficier, 59 tot bootsmans- en stuurmansleerling der 1ste klasse, 105 tot bootsmans- en stuurmansleerling der 2de klasse en 518 tot matrozen der 1ste, 2de en 3de klasse bevorderd, terwijl de overigen als lichtmatroos op de actieve schepen dienen.

Op de opleidingsschepen en bij de kweekschool te Leiden bevonden zich met 1 Juli 1883, 936 jongens.

Doordien in de laatste twee jaren telkens 40 adelborsten aan het Instituut voor de Marine werden geplaatst, is het met grond te verwachten, dat in 1888 het korps zee-officieren compleet zal zijn; in verband hiermede werden dit jaar slechts 30 adelborsten geplaatst, en ten einde te blijven voorzien in de getalsterkte van het korps officieren van de mariniers, werden 4 adelborsten voor de mariniers geplaatst.

Met 2 Augustus werden van genoemde inrichting 28 adelborsten der 2de klasse bevorderd tot adelborst der 1ste klasse en 4 tot tweeden luitenant der mariniers.

In de onvoltalligheid van het korps officieren van gezondheid werd reeds gedeeltelijk voorzien door de benoeming van 9 vreemdelingen tot tijdelijk officier van gezondheid der 2de klasse, terwijl zich daarvoor 24 vreemdelingen aanboden, waarvan 8 geneeskundig afgekeurd werden, 2 niet aan het examen voldeden, 1 zich terugtrok en de overigen de vereischte bescheiden niet konden overleggen.

Bij de opleiding van aspirant-administrateurs zullen 6 jongelingen worden geplaatst.

Ten aanzien van de zeemilitie kan het volgende worden medegedeeld:

Voor de lichting van 1882 hebben zich aangemeld 2177 lotelingen, waarvan 600 zijn ingelijfd. Hiervan overleden 10. In het laatst van October en in het begin van November konden zij, als genoegzaam geoefend, met onbepaald verlof van boord worden gezonden;

werden ontslagen wegens lichaamsgebreken	2
gingen met eene vaste verbintenis over bij de zeemacht	2
bij het leger in Oost-Indië	1
bij de gouvernements-marine aldaar	1

Voor zooverre de opgaven van de Commissarissen des Konings in de provinciën inkwamen, werd aan 60 van degenen, die met onbepaald verlof van boord gingen, de vergunning verleend tot het uitoefenen van de buitenland-sche zeevaart; aan 3 werd verlof verleend om zich tijdelijk in Nederlandsch-Indië en in Frankrijk te vestigen; aan 20 het aangaan van een huwelijk vergund.

Van de lichting van 1883 hebben zich, na aftrek van degenen die buiten oproeping blijven, 2048 personen ter inlijving bij de zeemilitie opgegeven, als in :

Friesland	195
Groningen.	174
Drente	52
Overijsel	124
Gelderland	138
Utrecht.	50
Noord-Holland	812
Zuid-Holland.	349
Zeeland.	120
Noord-Brabant	30
Limburg	4

Ingevolge art. 5 der wet van 19 Augustus 1861 mogen echter niet meer dan 600 lotelingen bij de zeemilitie worden toegelaten; naar eene evenredige verdeeling, overeenkom-stig art. 3 van Zr. Ms. besluit van 23 Februari 1883 n°. 17, konden alzoo voor den dienst ter zee worden be-stemd van:

Friesland	57
Groningen.	51
Drente	15
Overijsel	36
Gelderland	41
Utrecht.	15
Noord-Holland f	238
Zuid-Holland	102
Zeeland.	35
Noord-Brabant	9
Limburg	1
	600

Ter zake van eene te Rotterdam heerschende epidemie van pokken, werd aan 14 zeemiliciens, afkomstig uit die gemeente, verlof verleend tot 1 October 1883, ten einde hen zooveel doenlijk in de gelegenheid te stellen de buiten-landsche zeevaart te kunnen uitoefenen. Het voornemen bestaat hen gedurende de drie laatste maanden van het jaar in werkelijken dienst te houden.

De overigs zeemiliciens worden geoefend aan boord van het fregat *Evertsen* en op de tot het gepantserd materieel behorende bodems.

Door eene beter geoefende zeemilitie en eene marine-reserve, — waarvan boven is gewaagd, — stelt de onder-geteekende zich voor, dat ten allen tijde al het materieel

der zeemacht behoorlijk met een goed geoefend personeel zal kunnen worden bemand, zonder dat eene te groote uit-breiding aan het aantal vrijwilligers worde gegeven, welk getal niet dan met groote geldelijke opofferingen voltallig kan gehouden worden, terwijl bovendien een gedeelte der marine-reserve kan worden aangewezen tot kustbewaking, zooals wordt bedoeld in het *Adder*-rapport.

In overleg met den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is aan de kustbewaking reeds een begin van uitvoering gegeven, door het personeel van de vuurtorens, die met het telegraafnet verbonden zijn, de noodige in-structiën te geven.

In 1884 zullen al de vuurtorens met het telegraafnet worden verbonden.

IVde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 1 771 763, tegen eene som van f 1 780 032 in het vorige jaar, derhalve f 8269 *minder*.

Dit verschil is toe te schrijven aan eene *vermindering* van :

<i>Art.</i> 52. Belooning van het loodspersoneel (loodsaandeelen enz.) met	f 1 151
<i>Art.</i> 54. Aanbouw en onderhoud der loods-vaartuigen, met	4 000
<i>Art.</i> 57. Kosten der betonning, met	2 000
<i>Art.</i> 61. Kosten der kust- en oeververlich-ting, met	27 400
Totaal <i>minder</i>	f 34 551

waartegenover echter eene *vermeerdering* van :

<i>Art.</i> 47. Bezoldiging van de bemanning der transportvaartuigen, met	f 1 000
<i>Art.</i> 49. Reis- en verblijfkosten, met	5 000
<i>Art.</i> 56. Aanbouw, onderhoud, huur enz. van loodsgebouwen, met.	14 500
<i>Art.</i> 60. Bezoldiging van het perso-neel der verlichtingen enz., met.	5 782
Totaal <i>meer</i>	26 282

Blijft derhalve totaal *minder* . . f 8 269

De toelichtende staat geeft omtrent deze verschillen eene meer gedetailleerde omschrijving.

Loodswezen.

Met het oog op de toenemende scheepvaart langs den Nieuwen Rotterdamschen Waterweg naar zee is, op ver-zoek van den handel te Rotterdam, de standplaats van den inspecteur van het loodswezen enz. in het 4de en 5de dis-trict, van Hellevoetsluis overgebracht naar eerstgenoemde plaats, als zijnde aldaar, naar men vermeende, meer in het middenpunt der handels- en scheepvaartbeweging.

Zooals uit den toelichtenden staat bij deze begrooting blijkt, bestaat het vooruitzicht, dat de gebouwen voor algemeene dienst, door het gemeentebestuur van Amster-dam aldaar te stichten, voor zooveel het loodswezen betreft, wellicht in 1884 zullen gereed komen, weshalve voor de huur daarvan de vereischte fondsen op deze begrooting worden uitgetrokken.

In verband hiermede worden nu ook gelden aangevraagd voor den bouw van een magazijn in de nabijheid dier ge-bouwen, tot berging van materieel der loodsvaartuigen en tevens moettende dienen tot verblijf van den persoon met het toezicht hierover belast.

De twee loodskotters waarvan de aanbesteding werd ver-meld in de Memorie van Toelichting op de begrooting van 1883, zijn sedert voltooid, en werd op nieuw de bouw van twee soortgelijke vaartuigen aanbesteed, waarvoor bij die-zelfde begrooting de gelden zijn toegestaan.

Nog moest uit de fondsen der vorige begrooting worden

aangewezen de noodzakelijk gebleken aanmaak van een schokkervaarstuig, voor den loodsdienst in het 4de en 5de district.

Op deze begrooting worden fondsen aangevraagd voor de uitrusting van twee loodskotters, zoomede voor den aanmaak van roei- en zeesloepen.

Betonning, bekakening en zeemerken.

De aanmaak is aangevangen van twee nieuwe ijzeren zeekapen voor Rottumeroog, bedoeld bij de Memorie van Toelichting der vorige begrooting en waarvoor alstoen de gelden werden aangevraagd.

De kaap op Wieringen, waarvoor op dezelfde begrooting gelden zijn toegestaan, is vernieuwd, en ook zijn nieuwe kapen op het Griend opgericht.

De herstellingswerken aan den transportschooner met stoomvermogen *Zeemeew* en de aanmaak van een nieuwen stoomketel voor dat vaartuig, bedoeld bij de Memorie van Toelichting der vorige begrooting zijn voltooid.

De oplevering van de twee gasboeien (stelsel JULIUS PINTSCH te Berlijn), mede bij voorzegde toelichting genoemd en onder anderen bestemd voor den Nieuwen Rotterdamschen Waterweg heeft sedert plaats gehad.

Het steenen betonningsmagazijn te Brouwershaven, waarvan, blijkens dezelfde Memorie van Toelichting, ten vorigen jare de bouw werd aangevangen, is sedert afgebouwd en voor den dienst betrokken.

Nog werd uit de fondsen der begrooting 1882 een vaartuig gebouwd, bestemd voor het vervoer van gas-reservoirs, ten dienste der betonning enz.

Met den bouw van een stoomschip, als reserve-transportvaartuig voor den dienst der betonning enz., en waarvoor de eerste helft der geraamde kosten op de begrooting 1883 werd toegestaan, is een aanvang gemaakt.

Op deze begrooting worden fondsen aangevraagd voor de tweede helft van den bouw van evenvermeld transportvaartuig, zoomede voor den aanmaak van eene nieuwe ijzeren kaap (strandkaap) op Vlieland en eene houten kaap op den Noordvaarder te Terschelling, zijnde de bestaande oud en bouwvallig

Verlichting.

Na de uitvoering van de werken tot strandverdediging nabij de groote kustverlichting op Noord-Schouwen, bedoeld in de Memorie van Toelichting op de begrooting 1883, zijn in het najaar van 1882 en het begin van het loopende jaar nog vrij belangrijke werken tot duinverzekering, noodzakelijk gebleken voor de veiligheid der genoemde verlichting, tot stand gebracht, mede voor rekening van het Departement van Marine.

Wederom, als vroeger, moet ook op deze begrooting, de post voor een licht te Watum voorloopig »pro memorie» worden uitgetrokken, aangezien de onderhandelingen met Duitschland nog niet tot een resultaat geleid hebben.

Het nieuwe licht op West-Schouwen, waarvoor de gelden bij de begrooting 1882 werden toegestaan, is geplaatst en ontstoken. Met gebruikmaking van den daardoor vrijgekomen lichttoestel van den lichttoren West-Schouwen is ook het licht van den lichttoren van De Cocksdorp, op Tessel, veranderd. Hiertoe waren fondsen verleend op den dienst van 1883.

Het in aanbouw zijnde lichtschip, bestemd als reserve, en waarvoor, zoomede voor den daarop te plaatsen lichttoestel, en op de beide vorige begrootingen de gden waren toegestaan, nadert zijne voltooiing.

Het nieuwe lichtschip voor de Goereesche zeegaten, en het gebouw voor stoommishoorn en bijbehorende wachterswoning bij de verlichting aan de Nieuwe Sluis, beiden

blijkens vorige begrooting in aanbouw, zijn voltooid, en is de stoommishoorn reeds in werking gesteld.

Voor een en ander werden de gelden op de begrooting 1882 verleend.

Nog werd uit de fondsen van den dienst 1882 gevonden de oprichting van een klein licht te Strijenham (Tholen), zeer wenschelijk gebleken voor de steeds toenemende vaart op Bergen-op-Zoom. Wordende op deze begrooting de gelden uitgetrokken voor de bezoldiging van den wachter bij dat lichtje.

De aanmaak is begonnen van een ijzeren lichtopstand voor Strijensas, en de aanschaffing intusschen geschied van den daarvoor benodigden lichttoestel. Voor een en ander werden de gelden toegestaan op de begrooting van 1883.

Op deze begrooting worden fondsen aangevraagd, als:

voor eene nieuwe beschoeiing bij de verlichting op Schokland, tot betere vrijwaring van het terrein, zijnde de bestaande in zeer vervallen toestand;

voor een' tweeden nieuwen ijzeren lichtopstand (de Groote) te Wieringen, ter vervanging van den bestaande, die slecht is; wordende die, waarvoor op de vorige begrooting gelden werden toegestaan, aanbesteed;

voor eene mistklok, te plaatsen bij de verlichting op Marken, ten behoeve van de vaart langs dat eiland, welke in den laatsten tijd belangrijk is toegenomen;

voor een' nieuwen lichttoestel der 4de grootte, ten behoeve der verlichting te Stavoren, en

voor den aanmaak van vier ijzeren lichtopstanden, met twee wachterswoningen, en de aanschaffing van vier lichttoestellen 4de grootte, voor eene wenschelijk gebleken verbetering van de verlichting op den Nieuwen Rotterdamschen Waterweg, in verband met de in uitvoering zijnde waterstaatswerken aldaar.

Na de indiening van de vorige begrooting zijn wederom, door tusschenkomst van het Departement van Marine, ten behoeve en voor rekening van den dienst der kustverlichting in Oost-Indië, in gereedheid gekomen twee ijzeren lichttorens, met etablissementen enz., waarvan een bestemd voor Mendanao of Hoog-eiland (Stolzestraat), en de andere, die aanvankelijk voor Mendanao bestemd was (zie Memorie van Toelichting op de begrooting 1882), benutigd zal worden voor een door het Indisch bestuur nader op te geven punt, begrepen in het aangenomen verlichtingsplan.

Wijders zijn nog in aanmaak de voor de haven te Tandjong Priok benodigde ijzeren corps-morts, bekakeningsboeien en ankers.

Hydrographie.

Sedert 1 Juli 1882 zijn in druk gegeven 4 nieuwe kaarten, als twee toonende den toestand van het zeegat aan den Hoek van Holland in Mei en in October 1882, een van de haven van IJmuiden in Juni 1882 en een van de Westerschelde, van Vlissingen tot Antwerpen, in 1878/79.

Onder handen is de gravure eener kaart van het zeegat aan den Hoek van Holland, in April 1883 en die eener kaart van Schouwerbank in 1881.

Bovendien wordt de gravure der bestaande kaarten zoo veel doenlijk bijgewerkt, naarmate van de behoefte aan nieuwe oplaag.

De opnemingen zullen zich dezen zomer uitstrekken over de zeegaten van Brouwershaven en van Zierikzee en in den nazomer over het zeegat aan den Hoek van Holland.

VDE AFDEELING.

Het totaal dezer afdeeling bedraagt f 1 110 258,90 tegen f 1 024 665,70 in 1883, derhalve f 85 593,20 meer, hetgeen is toe te schrijven aan de verhooging van:

<i>Art. 67.</i> Militaire pensioenen, na 1 October 1851 verleend, met	f 81 495,50
<i>Art. 68.</i> Pensioenen aan mindere geëm-ployeerden, met	3 592,00
<i>Art. 69.</i> Pensioenen en onderstanden aan het loodspersoneel met	3 084,70

Totaal *meer* . . f 88 172,20

tegenover de *vermindering* van:

Art. 64. Burgerlijke pensioenen
verleend vóór 1 Juli 1846, met , f 397,00

<i>Art. 65. Militaire pensioenen,</i>	
verleend vóór 1 October 1851, met	409,00

Transporteeren f	806,00 f	88 172,20
------------------	----------	-----------

Per transport f 806,00 f 88 172.20

Art. 66. Burgerlijke pensioenen, waarop na 1 Juli 1846 aanspraak is verkregen, met	1 773,00	
Totaal <i>minder</i> ———		2 579,00

Blijft *meer* . . f 85 593,20

De toe lichtende staat geeft de redenen dezer verhoogen en verminderingen aan.

VIDE AFDEELING.

Voor deze afdeeling is dezelfde som uitgetrokken als voor 1883.

De Minister van Marine.

F. L. GEERLING.

I.

BIJLAGE TOT DE MEMORIE VAN TOELICHTING.

GLOBALE BEGROOTING der schade bij 's Rijks werf te Amsterdam, door den brand op
Woensdag 20 Juni 1883.

Schroefstoomschip 1ste klasse <i>Doggersbank</i> . f	559 000
Tubulures	7 000
Kingston's schroefnaaf met metalen bladen.	12 500
<i>ortenaer</i>	40 000
Kappen met dichtmaken, zijden en fronten.	194 000
IJzermagazijn (voor zoover verbrand).	30 000
Voorraad { ijzer n°. 1, 2 en 3 1 099 351 K.G., à f 15 per 100 K.G.	164 903
ijzer in { ijzer n°. 4 en 5 40861 K.G., à f 35 per 100 K.G.. . . .	14 301
bedoeld { gesmeed staal 7797 K.G., à f 75 per 100 K.G.. . . .	5 848
gedeelte. { gegoten staal 14301 K.G., à f 30 per 100 K.G.. . . .	4 290
Teakhout 698 St. = 675.1 M ^a , à f 120 per M ^a . (volgens opgaaf van den magazijn-meester)	81 012
Groote hydraulische pers met kranen, machines, stoomketels enz.	81 400
Siemensoven f 16 000 (ongeveer} voor de helft vernield)	8 000
Overdekking idem	3 500
8 boorbanks langs pantserinrichting enz. à f 500 per stuk	4 000
Lange boorbank	6 000
Schaar en punchingmachines.	3 000
Stoomwerktuig met drijfwerk.	5 000
Twee fans met buizen en drijfwerk	2 200
Vier smidsvuren	1 200
Transporteerén f	1 225 154

	Per transport f	1 225 154
Gloeioven (kleine)		1 000
Twee locomobielen, 1 nieuwef 4000 , 1 oude ± f 2000.		6 000
Twee walsen voor gegolfde platen. . . .		2 500
Gereedschappen, artillerievoorwerpen f 11 275 Belleville-veeren, pivotbouten in het ijsmagazijn		25 000
Stutten en stellinghout		7 000
Schade aan stoomzagerij en pantserinrichting		5 000
Schade aan hellingen.		<i>Memorie.</i>
Gasinrichting		6 000
Gereedschappen scheepstimmerlieden . . .		6 500
2 landingsaffuiten van 12 en 7 c.M. . . .		400
1 rolpaard van 30 t ^e n° 2 en 16 c.M.n° 2		200
1 » » 30 t ^e Mb.n° 1		140
1 » » 30 t ^e Mb.n° 2 M 1850		140
6 schuifaffuiten van 12 en 7 c.M.stoomkanonnerbooten		720
6 sleden van 12 en 7 c.M.		480
6 » sloeps van 12 en 7 c.M.		330
6 sloepaffuiten van 12 en 7 c.M.		600
1 rolpaard van 12 t ^e Lg.		118
1 schuifaffuit van 30 t ^e carr.		163
1 slede, boven van 12 t ^e carr.		41
Totaal . f		1 289 486

II.

BIJLAGE TOT DE MEMORIE VAN TOELICHTING.

VERGELIJKEND OVERZICHT van de IIde afdeelingen der begrootingen van het Departement van Marine, dienst 1883 en 1884.

Op de begrooting voor 1883 is toegestaan voor :

Artikel.	Nieuwe aanbouw.	Herstellen, tuigen en uitrusten van in en buiten dienst zijnde schepen, binnen- en buitenslands.	Conservatie reserve- schepen.	Aanvulling van den voorraad.	Spartorpedo- inrichtingen en torpedo's.	Werktuigen en behoefte van algemeenen aard, kosten van vervoer, jacht- en werkvaartuigen, sluis- en jaaggelden.	Verstrekking en onder- houdswerken aan 'sRijks werven.
12	a. f 300 000	b. f 250 000 c. 250 000				d. f 436 000	
13	a. 120 000	b. 50 000 c. 30 000				d. 100 000	
14	a. 96 800	c. 5 000 d. 4 000		a. f 235 000 b. 5 000		e. 5 000	
15	a. 64 000			a. 52 000 c. 30 000 d. 20 000	b. f 10 000	f 4 000	
16	a. 450 000	b. 24 000 c. 135 000		e. 50 000 d. 10 000		c. 5 000	
17				20 000			
18		200 000					
19 I.	a. 380 000	b. 120 000	c. f 75 000			d. 315 000	
II.	a. 13 000	b. 189 000	c. 75 000			d. 132 000	
III.		a. 58 000	b. 60 000			e. 82 000	
IV en V.		13 700					
20						22 700	
21							
22							
23							f 174 900 133 000 45 000
	f 1 423 800	f 1 328 700	f 210 000	f 602 000	f 10 000	f 1 101 700	f 352 900

Op de begroting voor 1884 is uitgetrokken voor:

Artikel.	Nieuwe aanbouw.	Herstellen, tuigen en uitrusten van in en buiten dienst zijnde schepen, binnen- en buitenslands.	Conservatie reserve- schepen.	Aanvulling van den voorraad.	Spartorpedo- inrichtingen en torpedo's	Werktuigen en behoefte van algemeenen aard, kosten van vervoer, werkvaartuigen, sluis- en jaaggelden.	Verstreking en onder- houdswerken aan 'sRijks werven.
12	a. »	b. f 250 000 c. 250 000				d. f 436 000	
13	f 36 685						
14	a. 11 000	b. 50 000 c. 30 000				d. 100 000	
15	a. 80 000	c. 5 000 d. 4 000		a. f 232 000 b. 5 000		e. 5 000	
16	a. 64 000			a. 52 000 c. 30 000 d. 20 000	b. f 200 000	f. 4 000	
17	a. 445 000	b. 90 000 c. 90 000		e. 86 000 d. 00 000		e. 5 000	
18				200 000			
19		200 000					
20 I.	a. 240 000	b. 120 000	c. f 75 000			d. 285 000	
II.	a. 13 000	b. 204 000	c. 80 000 b. 70 000			d. 134 000	
III.		a. 58 000				c. 82 000	
IV en V.		13 700					
21						23 900	
22							f 61 000
23							192 000
24							43 000
24 A	a. 775 000 b. 12 500						28 400
	f 1 677 185 + 253 385	f 1 364 700 + 36 000	f 225 000 + 15 000	f 635 000 + 33 000	f 200 000 + 190 000	f 1 074 900 - 26 800	f 324 400 - 28 100